

INSTRUKCJA WYPEŁNIANIA FISZKI ZGŁOSZENIOWEJ

Informacje ogólne

Nabór propozycji projektów ogłaszany przez ZIT AW w celu przeprowadzenia analizy zapotrzebowania na poszczególne kierunki wsparcia pod kątem przygotowania strategii terytorialnej zwanej Planem działań ZIT AW wraz ze wstępną listą projektów planowanych do realizacji w perspektywie finansowej 2021-2027 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego (RPO WD 2021-2027) ogłasza nabór wstępnych propozycji projektów.

Fiszka zgłoszeniowa:

Fiszka zgłoszeniowa (dalej: Fiszka) służy analizie zapotrzebowania realizacji projektów EFRR/EFS w ramach RPO WD 2021-2027. Złożenie Fiszki nie stanowi etapu rozpoczęcia aplikowania o dofinansowanie projektu (złożenia wniosku o dofinansowanie) a Fiszka nie podlega ocenie w ramach procedury związanej z wyborem projektów do dofinansowania – w rozumieniu ustawy wdrożeniowej.

Fizskę należy wypełniać w języku polskim.

Fiszka zgłoszeniowa składana jest w wersji elektronicznej na wskazany w ogłoszeniu o naborze adres e-mail.

Wypełnianie Fiszki zostało podzielone na cztery sekcje:

Sekcja A Informacje o projekcie

A.1. Nazwę i numer celu należy wpisać zgodnie z opisem celów zawartych w niniejszej instrukcji np. CP1 „Bardziej inteligentna Europa”.

A.2. Tytuł projektu – powinien stanowić krótką i zwięzłą nazwę tak, aby w sposób jasny i jednoznaczny identyfikował projekt. Nazwa projektu powinna wskazywać zakres inwestycji oraz miejsce jej realizacji. Jeżeli projekt jest jednym z etapów większego przedsięwzięcia, fakt ten należy również zaznaczyć w tytule, np. poprzez dopisanie numeru etapu inwestycji. W polu wprowadzamy maksymalnie 500 znaków.

A.3. Źródło wkładu własnego – należy wskazać, skąd będą pochodzić środki na wkład własny (współfinansowanie), np. czy będą to środki budżetu państwa, czy też samorządu województwa lub innych JST. W przypadków projektów partnerskich należy wskazać wkład poszczególnych Partnerów. W polu wprowadzamy maksymalnie 200 znaków.

A.4. Okres realizacji projektu – należy wskazać orientacyjny termin realizacji projektu. Wprowadzamy wyłącznie daty, które mieszczą się w okresie od **2021-01-01 do 2027-12-31**.

A.5. Miejsce realizacji projektu – jeżeli projekt będzie realizowany na terenie całego województwa należy w wierszach powiat/gmina/miejscowość wpisać: *nie dotyczy*.

A.6. Krótki opis projektu – należy przedstawić ogólne założenia realizacji projektu. W sposób zwięzły należy opisać charakterystykę projektu: określić przedmiot (działania) i cel projektu, części składowe projektu i etap bądź fazę zadania (jeżeli realizowany projekt jest częścią większej inwestycji). Ponadto opis powinien uwzględniać m.in. sposób realizacji projektu (metoda, forma, zaplecze organizacyjno-techniczne) oraz uzasadnienie wyboru danej technologii wykonania. W polu wprowadzamy maksymalnie 2000 znaków.

A.7. Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu – należy przedstawić opis głównego zidentyfikowanego problemu, który ma zostać rozwiązany dzięki wdrożeniu projektu lub przyczynić się do jego rozwiązania. Analiza stanu wyjściowego powinna uzasadniać (również za pomocą danych

liczbowych) konieczność realizacji zmian założonych w projekcie. **Należy przedstawić opis stanu istniejącego w zakresie związanym tematycznie z przedmiotem Fiszki** uwzględniając, m.in.: potrzeby realizacji projektu, lokalizację projektu (należy również zamieścić opis optymalizacji sieci placówek, np. edukacyjnych, jeżeli dotyczy) jego tło oraz bariery, które identyfikuje grupa docelowa wraz ze sposobami ich rozwiązania. W polu wprowadzamy maksymalnie 2000 znaków (Rys.8).

A.8. Stan przygotowania projektu – należy określić stan przygotowania projektu i jego gotowość do realizacji (np. faza koncepcyjna, przygotowanie dokumentacji) oraz wskazać przewidywane terminy uzyskania najważniejszych decyzji/pozwoleń związanych z rozpoczęciem inwestycji, np. pozwolenia na budowę, decyzji środowiskowych. W polu wprowadzamy maksymalnie 2000 znaków.

Sekcja B Wnioskodawca

B.1. Nazwa Wnioskodawcy – należy wskazać podmiot zgodny z ogłoszeniem naboru wstępnych propozycji projektów, który odpowiadać będzie za złożenie Fiszki zgłoszeniowej. Należy pamiętać, że Wnioskodawca musi posiadać osobowość prawną.

B.2. Typ Wnioskodawcy – należy wskazać typ podmiotu, który reprezentuje jednostka składająca wniosek o dofinansowanie np. placówka oświatowa, OPP, jst, MŚP itp.

B.3. Dane osoby do kontaktu – należy wskazać imię i nazwisko, nr telefonu, adres mailowy osoby do kontaktu.

B.4. Projekt partnerski – w przypadku, gdy zakłada się, że projekt realizowany będzie z Partnerami należy zaznaczyć „TAK”. Należy pamiętać, że Partnerzy muszą posiadać osobowość prawną.

Sekcja C Wskaźniki

C.1. Wskaźniki mierzalne

Wskaźniki są powiązane z celami szczegółowymi określonymi w rozporządzeniach dotyczących poszczególnych funduszy. Należy wybrać wskaźniki produktu/rezultatu realizowane w ramach projektu, przypisane do danego celu polityki i celu szczegółowego zgodnie z typem projektu.

Nazwa wskaźnika – należy wskazać planowany wskaźnik realizowany w ramach projektu.

Wartość docelowa wskaźnika – należy wpisać przewidywaną wartość wskaźnika jaka zostanie osiągnięta w wyniku realizacji projektu.

Sekcja D Plan finansowy projektu

D.1 Całkowita wartość projektu i kwota dofinansowania UE – należy wpisać: szacowaną wartość całkowitą projektu (PLN), szacowaną wartość kosztów kwalifikowalnych (PLN), kwotę wkładu własnego (PLN) – wpisanie kwoty jest równoznaczne z oświadczeniem, że zapewniony zostanie wkład własny niezbędny do realizacji projektu, szacowany wkład UE (PLN), planowany poziom dofinansowania [%].

UWAGI OGÓLNE, POMOCNE PRZY OPRACOWANIU FISZKI ZGŁOSZENIOWEJ I PRZYPORZĄDKOWANIU PROJEKTÓW DO POSZCZEGÓLNYCH CELÓW POLITYKI SPÓJNOŚCI

Istotą ZIT w perspektywie 2021-2027 jest realizacja partnerskich projektów przyczyniających się do rozwiązywania problemów i wspólnego bądź skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego ZIT. Realizacja ZIT ma na celu:

- promowanie partnerskiego modelu współpracy różnych jednostek samorządu terytorialnego w MOF;
- zwiększenie efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie;

- realizacji wspólnych projektów zakładających wspólną realizację usług publicznych przez gminy wchodzące w skład MOF, bądź realizacja tych usług w sposób silnie skoordynowany,
- zwiększanie wpływu miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na kształt i sposób realizacji działań wspieranych na ich obszarze w ramach polityki spójności.

W latach 2021-2027 Polska będzie realizować działania w ramach 5 celów polityki spójności oraz w ramach celu finansowanego ze środków Funduszu Sprawiedliwej Transformacji.

Cel CP1 „Bardziej inteligentna Europa”

Streszczenie opisu CP1

- Obszar: wzrost znaczenia badań i innowacji w strukturze gospodarczej kraju oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

W Polsce niechęć firm do inwestowania w nowoczesne technologie osłabia potencjał gospodarki oraz wzrost produktywności. Obecnie 49 proc. czasu zajmują czynności, które mogą zostać zautomatyzowane dzięki zastosowaniu istniejących dziś technologii.

Wciąż słabe powiązania między przedsiębiorstwami a szkolnictwem zawodowym, wyższym i instytucjami badawczymi utrudniają wzrost produktywności mikroprzedsiębiorstw działających w dojrzałych sektorach. Firmy tej wielkości zatrudniają dużą część pracowników i potrzebują wsparcia na rzecz modernizacji i poprawy wydajności. Jest to też istotny problem dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) z bardziej innowacyjnych i szybciej rozwijających się sektorów.

Wyzwaniem pozostaje intensywność prac B+R+I przedsiębiorstw. Zalecenie Rady UE dla Polski sformułowane w 2019 r. także wskazuje na konieczność wzmocnienia innowacyjności gospodarki, w tym przez wspieranie instytucji badawczych i ich ściślejszej współpracy z przedsiębiorstwami oraz ukierunkowanie inwestycyjnej polityki gospodarczej, m.in. na innowacje. Mimo że wydatki przedsiębiorstw na tę sferę wzrosły ponad czterokrotnie w ciągu ostatnich dziesięciu lat, pozostają na poziomie poniżej średniej UE. Jednocześnie odnotowany został 70% stopień zużycia infrastruktury B+R. Przyczyną są m.in. bariery systemowe i struktura przedsiębiorstw w Polsce. Bariery systemowe to m.in. niewystarczająca koordynacja działań i instrumentów wsparcia, niewystarczające rozpowszechnienie wiedzy o mechanizmach wsparcia jak również system edukacji nieoferujący wystarczającego wsparcia wykorzystania kapitału wiedzy.

Niesprzyjająca struktura polskich przedsiębiorstw to: przeważająca liczba mikro i małych przedsiębiorstw, niewielka liczba średnich i dużych firm o potencjale innowacyjnym. Ponadto przedsiębiorstwa te mają niewystarczające zasoby aby realnie konkurować na rynkach zagranicznych i włączać się w międzynarodowe łańcuchy dostaw.

Udział produktów wysokiej techniki w eksporcie w 2018 r. wynosił ok. 8,5% (poniżej średniej unijnej). Odnotowuje się także powolny wzrost aktywności patentowej oraz niski udział w eksporcie zaawansowanych technologicznie produktów, niski poziom inwestycji w wartości niematerialne i prawne - liczba polskich wniosków do Europejskiego Urzędu Patentowego jest sześciokrotnie niższa od średniej UE-28.

W odpowiedzi na wyzwania konieczne jest podjęcie równoległego działania na trzech uzupełniających się płaszczyznach. Pierwszą z nich jest wzrost wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych we wszystkich sektorach gospodarki. Drugą płaszczyznę stanowi nowoczesna organizacja działalności przedsiębiorstw. Trzecią płaszczyzną jest rozwój kompetencji pracowników, kadry zarządzającej i użytkowników, dzięki którym kapitał rzeczowy będzie odpowiednio wykorzystywany. Postęp technologiczny, innowacyjność procesowa i nowe modele biznesowe oraz wzrost i aktualizacja kompetencji powinny być ze sobą powiązane.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: zwiększenie produktywności przedsiębiorstw; zwiększenie intensywności wykorzystania technologii i wiedzy w gospodarce; poprawę pozycji działających w Polsce przedsiębiorstw w światowych łańcuchach dostaw; poszerzenie grupy przedsiębiorstw opierających swoją działalność o wykorzystanie innowacji.

- Obszar: restrukturyzacja, modernizacja i cyfryzacja przedsiębiorstw oraz wzrost wydajności procesów oraz rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

Aktualny poziom cyfryzacji i robotyzacji polskich przedsiębiorstw jest niewystarczający. Wykorzystanie robotów jest ograniczone, w 2019 r. korzystało z nich średnio 7,5 % przedsiębiorstw. Ponadto Polska zajmuje 25. miejsce w UE w zakresie integracji technologii cyfrowych w przedsiębiorstwach wg indeksu DESI.

Dostępne szacunki wskazują, iż w obszarach e-państwa, e-kompetencji czy gospodarki opartej na danych Polska dopiero w 2023 r. osiągnie poziom średniej UE z 2019 r.

Konieczna jest także zmiana sposobu funkcjonowania wielu przedsiębiorstw, instytucji publicznych, placówek edukacyjnych i akademickich, czy placówek ochrony zdrowia w kierunku jego „uzdalniania” w oparciu o dynamiczny rozwój usług cyfrowych opartych na wykorzystaniu danych. Należy przy tym zauważyć, że podmioty te nie są w pełni przygotowane na wzrastające zagrożenia w obszarze cyberbezpieczeństwa (wzrastająca liczba zgłaszanych incydentów komputerowych).

Realizacja koncepcji inteligentnej specjalizacji przyczyniła się do zwiększenia zaangażowania przedsiębiorstw w określanie celów rozwojowych sektorów objętych specjalizacjami, oraz określania instrumentów wsparcia publicznego dla firm dedykowanych wybranym sektorom/technologiom. Istnieje jednak potrzeba wzmocnienia koordynacji na poziomie zarówno krajowym, jak i regionalnym (a także wzmocnienia procesu koordynacji między ww. poziomami). Wyzwaniem jest zwiększenie zarówno interdyscyplinarności badań, znaczenia inteligentnych specjalizacji w procesie koncentracji wsparcia publicznego na wybranych obszarach oraz wprowadzenie kompleksowych narzędzi wsparcia branż strategicznych. Należy przy tym dodać, że dotychczasowa interwencja przyczyniła się do zwiększenia dostępności i rozszerzenia oferty usług otoczenia biznesu jednak nie była ona w pełni dopasowana do potrzeb przedsiębiorstw.

W odpowiedzi na wyzwania konieczne jest podjęcie równoległego działania na wielu uzupełniających się płaszczyznach z zakresu cyfryzacji, automatyzacji czy robotyzacji przedsiębiorstw, cyberbezpieczeństwa oraz otoczenia biznesu.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: zwiększenie automatyzacji i robotyzacji przedsiębiorstw; redukcja zasobochłonności i emisyjności przedsiębiorstw oraz ich negatywnego oddziaływania na środowisko; zwiększenie zaawansowania cyfrowego przedsiębiorstw; zwiększenie dostępności e-usług publicznych.

Cel CP2 „Bardziej przyjazna dla środowiska bezemisyjna Europa”

Streszczenie opisu CP2

- Obszar: wsparcie infrastruktury energetycznej i inteligentnych rozwiązań (smart grids)

Krajowa infrastruktura energetyczna starzeje się. W 2018 r. krajowa produkcja energii elektrycznej brutto spadła, natomiast jej zużycie wzrosło. Polska stoi w obliczu znacznych potrzeb inwestycyjnych w zakresie zdolności do wytwarzania energii elektrycznej, gdyż średni wiek elektrowni węglowych wynosi 30–40 lat. W nadchodzącym dziesięcioleciu wycofanych z eksploatacji zostanie około 25 %

obecnych krajowych mocy wytwórczych, w których największy udział (94 %) będą miały jednostki opalane węglem kamiennym lub węglem brunatnym. W 2018 r. udział gazu ziemnego w zużyciu krajowym brutto (z wyłączeniem energii elektrycznej i ciepła pochodnego) był o 15,2 p.p. niższy niż średnia unijna wynosząca 23,6 %. Na niektórych obszarach sieć dystrybucji gazu jest niewystarczająco rozwinięta.

Wyzwaniem będzie zapewnienie niezawodności i stabilności dostaw energii, jak również zmniejszenie strat przesyłowych energii elektrycznej wynikających z użytkowania przestarzałej infrastruktury elektroenergetycznej oraz zwiększenie możliwości wprowadzania nowoczesnych rozwiązań. Ponadto, dostosowanie systemu energetycznego ma istotne znaczenie dla zwiększającego się udziału odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym, tworzenia zdolności przyłączania niskoemisyjnych źródeł, rozwoju elektromobilności, rozwoju źródeł stabilizacji w ramach generacji rozproszonej.

W związku z tym planuje się skoncentrowanie działań na następujących obszarach: sieci elektroenergetyczne przesyłowe i dystrybucyjne; magazynowanie energii; inteligentne sieci gazowe; lokalne stacje LNG; punkty ładowania pojazdów elektrycznych; inteligentne systemy, narzędzia pomiaru zużycia energii; zarządzanie popytem na energię; podnoszenie wiedzy i świadomości mieszkańców i przedsiębiorców.

Inwestycje w infrastrukturę energetyczną z polityki spójności przyczynią się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego państwa, a pośrednio do realizacji wszystkich celów energetycznych, przewidzianych w PEP2040: ograniczenie strat w sieci przesyłowej i dystrybucyjnej (wyrażone w %); ograniczenie emisji CO₂; redukcja liczby przerw w dostawach prądu (wskaźniki SAIDI, SAIFI); poprawa zasięgu terytorialnego sieci gazowej.

▪ Obszar: efektywność energetyczna

Polska znajduje się w grupie krajów UE o najwyższym poziomie emisji gazów cieplarnianych na mieszkańca. Ponadto, łączny poziom emisji stopniowo wzrasta, w przeciwieństwie do ogólnej tendencji spadkowej w UE przyczyniając się zatem do zwiększania zamiast zmniejszania skali koniecznej dekarbonizacji w Polsce.

Sektory dostawy i zużycia energii łącznie generują największą część krajowych emisji gazów cieplarnianych jako że około 90% energii elektrycznej wciąż jest wytwarzanych w elektrowniach konwencjonalnych, wykorzystujących węgiel kamienny i brunatny. Sektory najbardziej emisyjne to przede wszystkim: pasażerski i towarowy ruch drogowy i lotnictwo (dominujące pyły PM 10 i PM 2,5 – odnotowany wzrost w ostatnich latach), gospodarstwa domowe (ogrzewanie mieszkań), budownictwo (efektywność energetyczna).

Warto w tym kontekście zaznaczyć, że sektor transportowy w dalszym ciągu budzi obawy, ponieważ emisje i zużycie energii w tym sektorze wzrosły w ostatnich latach. Ponadto około 45 tys. przedwczesnych zgonów w 2016 r. można przypisać długotrwałemu narażeniu na zanieczyszczenie powietrza – liczba ta należy do najwyższych w UE. Ponadto, jedynie 59% powierzchni Polski pozostaje zgazyfikowane, istnieje więc luka inwestycyjna na obszarach pozbawionych dostępu do gazu.

Działaniami priorytetowymi w tym obszarze będą: promowanie efektywności energetycznej oraz energooszczędności, czego efektem będzie redukcja emisji gazów cieplarnianych i poprawa jakości powietrza poprzez redukcję źródeł niskiej emisji. Wspieranie będzie również wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła z odnawialnych źródeł energii, w tym w kierunku energetyki rozproszonej, jako element projektów w obszarze efektywności energetycznej budynków / przedsiębiorstw. Istotne będzie wsparcie rozbudowy i modernizacji systemu przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej i ciepła,

a także jej magazynowania. Uzupełnieniem działań będzie digitalizacja energetyki (rozwój nowych technologii służących poprawie wydajności energetycznej).

W ramach działań dotyczących termomodernizacji oraz zmniejszenia zapotrzebowania na energię wspierane będą obszary, gdzie istnieje potencjał oszczędności energii. Wsparciu powinny podlegać nie tylko inwestycje, które mają największy wpływ na poprawę efektywności energetycznej, ale również wpływające na poprawę stanu powietrza czy zmniejszenie zjawiska ubóstwa energetycznego.

Uzupełnieniem działań zmniejszających zanieczyszczenie powietrza są także inwestycje w wymianę systemów ogrzewania o niskiej sprawności. Ciepło powinno być wytwarzane w oparciu o źródła niskoemisyjne, kogeneracyjne, odnawialne, z wykorzystaniem ciepła odpadowego z procesów przemysłowych lub kombinacji wyżej wymienionych.

Ze szczególną intensywnością realizowane będą działania mające na celu poprawę jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji, która jest główną przyczyną powstawania zjawiska smogu oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń (w szczególności NO_x i PM) z transportu drogowego.

Emisje czynników zanieczyszczenia powietrza można ograniczyć, przechodząc na czystsze źródła energii. W dłuższej perspektywie kluczową rolę odgrywa modernizacja termiczna budynków oraz inwestycje w lokalne systemy ciepłownicze, które skutkują ograniczeniem niskiej emisji.

Efektom zaplanowanych działań, w zakresie efektywności energetycznej, będzie: poprawa jakości powietrza; spadek emisji gazów cieplarnianych (głównie CO₂); zmniejszenie zużycia energii w budynkach, w tym zwłaszcza w obszarze mieszkalnictwa.

- **Obszar: wsparcie produkcji energii z odnawialnych źródeł**

Zidentyfikowany potencjał OZE w Polsce jest w znacznym stopniu niewykorzystany. Największą popularnością i zainteresowaniem wśród indywidualnych inwestorów cieszą się instalacje słoneczne oraz wiatrowe, a największy udział w produkcji „zielonej” energii ma energia wiatrowa.

W 2018 r. udział energii ze źródeł odnawialnych w finalnym zużyciu energii brutto w Polsce wyniósł 11% (Polska zobowiązana jest do osiągnięcia minimum 15% udziału energii do 2020 r.).

Istotny wpływ na skalę wykorzystania OZE będzie mieć postęp technologiczny – zarówno w zakresie aktualnie znanych sposobów wytwarzania energii, jak i w zupełnie nowych technologiach, ale także w technologiach magazynowania energii. Zasoby zielonej energii, pozwalające na produkcję energii z różnych źródeł, przedstawiają poniższe mapy.

Wytwarzanie energii z OZE będzie istotnym elementem obniżenia emisyjności przemysłu oraz dywersyfikacji źródeł wytwarzania w krajowym miksie energetycznym. Ze względu na pozytywny wpływ na środowisko będzie stanowić odpowiedź na zrównoważoną transformację energetyczną w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, zgodną z polityką zrównoważonego rozwoju. Podobnie jak w przypadku efektywności energetycznej przedsięwzięcia w obszarze OZE mogą być realizowane w formie projektów parasolowych. Wsparcie będzie wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła z odnawialnych źródeł energii, w tym energetyki rozproszonej (prosumenckiej).

Zaplanowane działania będą realizować zalecenia Rady UE dla Polski w roku 2020, które wskazują na konieczność ukierunkowania inwestycyjnej polityki gospodarczej na czystsza energię oraz będą zgodne z pakietem Czysta Energia dla Wszystkich Europejczyków.

Mając na względzie powyższe, w ramach wspierania OZE, planowane są działania w następujących obszarach: budowa i rozbudowa OZE w zakresie wytwarzania energii elektrycznej oraz ciepła wraz z magazynami działającymi na potrzeby danego źródła OZE; wspieranie klastrów i spółdzielni energii

oraz rozwoju energetyki prosumenckiej; podnoszenie kwalifikacji i wspieranie tworzenia „zielonych” miejsc pracy.

Oczekiwane rezultaty

W ramach realizacji unijnego celu na 2030 r. Polska deklaruje osiągnięcie: do 2030 r. 21-23% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto (zużycie łącznie w elektroenergetyce, ciepłownictwie i chłodnictwie oraz na cele transportowe); 14% udział energii odnawialnej w transporcie; wzrost udziału OZE do ok. 32% w elektroenergetyce; redukcja emisji CO₂; wzrost liczby podmiotów produkujących energię, w tym prosumentów; impuls na rynku pracy (tzw. zielone miejsca pracy, w tym na obszarach wiejskich).

▪ Obszar: przystosowanie do zmian klimatu

Zmiany klimatu w Polsce z roku na rok są coraz bardziej odczuwalne. W 2017 r. Polska wyemitowała do atmosfery 327 Mt CO₂, co uczyniło nas 5. największym emitentem w UE oraz 21. emitentem CO₂ na świecie. Ważnym problemem są nasilające się ekstremalne zjawiska pogodowe, takie jak częstsze ekstrema temperatury, większa intensywność opadów mogących powodować powodzie o każdej porze roku lub lokalne zalania oraz podtopienia. Problem powodzi i podtopień dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, przede wszystkim infrastruktury istniejącej na obszarach szczególnie narażonych. Kolejnymi ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi są: wzrost częstotliwości i intensywności huraganów i trąb powietrznych oraz fale upałów (szczególnie mocno dotykające ludność miejską z uwagi na zjawisko tzw. miejskich wysp ciepła). Ponadto obserwowane jest częstsze występowanie susz, związanych z tym strat w produkcji rolnej i leśnej, ograniczenia w dostępie do wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, a także zwiększone ryzyko pożarów lasów oraz zniszczeń infrastruktury oraz obniżanie się poziomu wód gruntowych. Fale upałów i susze zwiększają będą dodatkowo możliwość występowania przestoju w elektrowniach z otwartym obiegiem wody w okresach letnich (aż do wyłączeń prądu z powodu braków wody w systemach chłodzenia w połączeniu ze zwiększonym zużyciem energii do celów klimatyzacji). Niedoinwestowanie gospodarki wodnej skutkuje niezadowalającym stanem infrastruktury gospodarki wodnej oraz niską efektywnością systemu ochrony przeciwpowodziowej kraju.

Aby sprostać tym wyzwaniom, planowane są następujące typy działań: wdrażanie strategii niskoemisyjnych oraz strategii adaptacji do zmian klimatu; kompleksowe działania na rzecz przystosowania się do zmian klimatu; wspieranie małej retencji; przeciwdziałanie zasklepieniu gleby, przeciwdziałanie suszy; kompleksowe rozwiązania oparte na mechanizmach środowiska – rozwój zielonej i błękitnej infrastruktury oraz technicznej infrastruktury lądowej; wykorzystanie lokalnego potencjału OZE; ochrona i zapobieganie klęskom żywiołowym; rozwój monitoringu, prognozowania i ostrzegania przed stanami nadzwyczajnymi oraz systemów ratownictwa; edukacja i promocja zachowań indywidualnych oraz grupowych; rozwój systemu audytów zasobowych, audyt i mentoring dla przedsiębiorstw; wsparcie działań służących dekarbonizacji; oraz edukacja ekologiczna.

Zaplanowane działania będą komplementarne do działań zaplanowanych w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, m.in. takich jak zielona transformacja. Działania będą się ściśle wpisywały w cele Europejskiego Zielonego Ładu, jak również w rekomendacje przekazane Polsce w Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020, w szczególności w zał. D tego dokumentu oraz PEP2030.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: zwiększenia retencji, zwiększenia liczby mieszkańców objętych planami adaptacji; redukcji liczby osób żyjących na obszarach z bardzo wysokim i wysokim poziomem ryzyka powodziowego; wzrostu zdolności retencyjnej (w tym naturalnej) oraz rozwoju mikroretencji; redukcja zużycia (strat) wody.

- **Obszar: gospodarka odpadowa i efektywne wykorzystanie zasobów**

Poważnym problemem dla Polski jest ilość składowanych odpadów. Według najnowszego raportu KE, dotyczącego implementacji założeń środowiskowych i GOZ, (cele w zakresie recyklingu odpadów komunalnych: 50 proc. do 2020 r. i 65 proc. do 2030 r.), Polska znalazła się w grupie 14 krajów, w których wypełnienie celu do 2020 r. jest zagrożone.

Pomimo podjętych już działań nadal konieczne jest systemowe ograniczenie masy wytwarzanych i deponowanych na składowiskach odpadów (w tym opakowaniowych) i ich wtórne, surowcowe wykorzystanie. Największym wyzwaniem będzie właściwe zagospodarowanie odpadów, segregacja i ich ponowne wykorzystanie, jak również niemarnowania żywności. Ponadto, kolejnym wyzwaniem jest upowszechnienie stosowania ekoinnowacji, które odgrywają szczególnie ważną rolę w GOZ, zapobieganiu i łagodzeniu skutków zmian klimatu, ochronie jakości powietrza, utracie różnorodności biologicznej czy zrównoważonym korzystaniu z zasobów wodnych i zapewnieniu ich dobrej jakości.

W związku z tym planuje się inwestycje w kierunku wzmocnienia GOZ, zapobiegania powstawaniu odpadów i ograniczanie ich ilości, efektywne gospodarowanie zasobami, ponowne wykorzystywanie, naprawy oraz recykling.

Efektami planowanych działań będzie: zwiększenie udziału recyklingu (do 50 % masy odpadów komunalnych); zmniejszenie ilości odpadów zdeponowanych na składowiskach; redukcja zasobochłonności i emisyjności przedsiębiorstw oraz ich negatywnego oddziaływania na środowisko.

- **Obszar: zrównoważona gospodarka wodna**

Zasoby wody słodkiej w Polsce są ograniczone i intensywnie wykorzystywane. Intensywność wykorzystania wody w Polsce jest mniej więcej dwukrotnie wyższa od średniej OECD, natomiast liczące 1 600 m³/rok/mieszkańca zagregowane średnie zasoby wody słodkiej są niskie w porównaniu z UE w ujęciu łącznym. Przemysł jest głównym użytkownikiem wody słodkiej, zaś sama produkcja energii elektrycznej generuje ponad połowę zużycia wody słodkiej. Od 2017 r. sektor wytwarzania energii i rolnictwo nie są już zwolnione z opłat za wykorzystanie wody. Nieodpowiednie oczyszczanie ścieków komunalnych i przemysłowych oraz produkcja rolna są głównymi źródłami zanieczyszczenia wody. Ekosystemy rzeczne są ponadto poddawane rosnącej presji z uwagi na rozwój infrastruktury służącej do nawigacji oraz produkcji energii. Kontynuacja dużych projektów infrastrukturalnych związanych z budową kaskad na Odrze i Wiśle, służących do celów żeglugi śródlądowej, niesie za sobą ryzyko zmniejszenia naturalnych zasobów ekosystemów wodnych i dalszej degradacji zasobów wodnych.

Ważnym problemem jest także kwestia zanieczyszczenia ekosystemu Morza Bałtyckiego, w tym biogenami oraz substancjami chemicznymi prowadzącymi do niedoboru tlenu, jak również odpadami z tworzyw sztucznych, a także pozostałościami historycznymi. Wiele odpadów trafiających do wód morskich ma na nie negatywny wpływ, głównie za sprawą ich akumulacji poprzez bardzo powolny proces degradacji. Chociaż źródła lądowe są dominujące w generowaniu odpadów w morzu, źródła morskie takie jak sektor rybołówstwa, rekreacyjny i transport morski również przyczyniają się do zanieczyszczenia wód morskich.

Wyzwaniem dla osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu wód jest ograniczenie wpływu presji różnych gałęzi gospodarki i człowieka. Jednym z kluczowych problemów jest nadmierny ładunek substancji biogenych – azotu i fosforu w wodach. Nadmierny dopływ substancji biogenych do środowiska wodnego powoduje eutrofizację wód.

Potrzeby te wymagają podjęcia równoległego działania na wielu uzupełniających się płaszczyznach. Są to m.in.: rozwój i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej (w tym kanalizacji

deszczowej); poprawa zarządzania wodą; rozwój systemów ujęć, uzdatniania, dostawy i magazynowania wody.

Efektom planowanych działań będzie: zrównoważone gospodarowanie wodami; zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki; osiągnięcie dobrego stanu wód; poprawa jakości wody pitnej; redukcja biogenów w ściekach oczyszczonych.

- **Obszar: ochrona dziedzictwa przyrodniczego i bioróżnorodności**

Sukcesywnie powiększa się w Polsce liczba obszarów cennych przyrodniczo objętych ochroną. Obecnie polska sieć Natura 2000 składa się z 849 specjalnych obszarów ochrony siedlisk oraz 145 obszarów specjalnej ochrony ptaków, zajmujących około 20% powierzchni lądowej Polski. Należy również podkreślić, że obszary Natura 2000 wyznaczono w strefach wód przybrzeżnych i w dolinach rzek.

Stan ochrony większości gatunków i siedlisk przyrodniczych zagrożonych w skali europejskiej jest jednak określany jako niezadowalający. Zagrożenia stwarzają zaniechanie ekstensywnego użytkowania rolniczego cennych obszarów nieleśnych, intensyfikacja rolnictwa, niewłaściwie funkcjonujące systemy melioracji mające negatywny wpływ na zachowanie siedlisk otwartych, w tym obszarów wodno-błotnych oraz łąk wilgotnych i podmokłych, zachodzące zmiany klimatyczne, rozwój infrastruktury transportowej, turystycznej, przemysłowej oraz dynamiczny proces suburbanizacji.

Aby zachować dziedzictwo przyrodnicze planowane są działania na następujących płaszczyznach: zachowanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej; doskonalenie systemów ochrony przyrody; wsparcie zarządzania i ochrony przyrody; ograniczenie antropopresji; prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych; zachowanie lub przywracanie właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz populacji zagrożonych gatunków; utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów.

Efektom działań będzie: ochrona różnorodności biologicznej i trwałe zachowanie jej wszystkich elementów; - zapewnienie wszystkim obszarom Natura 2000 planistycznych instrumentów zarządzania.

- **Obszar: transport niskoemisyjny i mobilność miejska**

Mimo znacznych inwestycji w mobilność miejską niemal połowa mieszkańców obszarów zurbanizowanych nie ma bezpośredniego dostępu do transportu publicznego. Szybki rozwój obszarów otaczających miasta, w tym brak planów miejscowych i chaotyczna urbanizacja w ostatnich latach doprowadziły do zwiększenia zapotrzebowania na dojazdy w takim stopniu, że istniejący transport publiczny nie może go zaspokoić, a samorządów nie stać na sfinansowanie efektywnego transportu publicznego, ponieważ rozproszenie zabudowy potęguje nakłady potrzebne na dostarczenie usług publicznych. Duża zależność od transportu indywidualnego zwiększa emisje, m.in. dwutlenku węgla, pogarsza bezpieczeństwo na drodze oraz prowadzi do zagęszczenia ruchu, co – wraz z niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturą dla rowerzystów i pieszych – obniża jakość życia w miastach i podwyższa koszty społeczne wynikające z chaotycznej urbanizacji.

Intensywny wzrost ruchu w ośrodkach miejskich i związane z tym zjawisko kongestii oraz wzrost zanieczyszczenia powietrza to czynniki uzasadniające inwestycje w nowoczesny tabor, w tym przede wszystkim z alternatywnym zasilaniem, rozbudowę infrastruktury szynowej komunikacji miejskiej, w tym metra oraz działania poprawiające funkcjonowanie transportu.

Najważniejszymi działaniami w obszarze transportu niskoemisyjnego będzie wsparcie zbiorowej i indywidualnej mobilności o niskiej lub zerowej emisyjności, rozwój infrastruktury transportu zbiorowego zachęcającej do korzystania z komunikacji zbiorowej, a także wsparcie wszystkich form indywidualnej mobilności aktywnej, w tym ruchu pieszego i rowerowego.

W kontekście poprawy jakości powietrza oraz zmiany nawyków transportowych istotne są działania służące bardziej efektywnemu i przyjaznemu dla środowiska podziałowi zadań przewozowych, w tym rozwój infrastruktury dla niezmotoryzowanych oraz promowanie nowych sposobów na przemieszczanie się po mieście. Wdrażanie nowoczesnych systemów zarządzania ruchem oraz inteligentnych technologii pozwoli także na optymalizację działań związanych z organizacją transportu, co z kolei przyczynia się do poprawy jego efektywności energetycznej oraz zwiększenia atrakcyjności transportu zbiorowego dla mieszkańców.

Działania te będą zgodne z wizją konkurencyjnego i zrównoważonego systemu transportu przedstawioną w komisyjnej Białej Księdze¹ z SOR oraz Strategią Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: lepsza organizacja transportu zbiorowego; wzrost liczby pasażerów (i odsetka ludności) korzystających z transportu zbiorowego; wzrost liczby osób korzystających z aktywnych form przemieszczania się, np. pieszo/rowerem (indywidualna mobilność aktywna); redukcja kongestii i poziomu hałasu w obszarach miejskich; zmniejszenie liczby wypadków i kolizji drogowych; redukcja emisji z transportu w miastach; wzrost efektywności energetycznej; stworzone plany zrównoważonej mobilności.

Cel CP3 „Lepiej połączona Europa”

Streszczenie opisu CP3

▪ Obszar: transport

Polski system transportowy nadal ma deficyty w obszarze infrastruktury. Luki występują m.in. w zakresie całej sieci kolejowej oraz drogowej, w tym wchodzącej w skład TEN-T oraz na poziomie lokalnym zwłaszcza na obszarach zmarginalizowanych/ peryferyjnych.

Transport kolejowy obserwuje wzrost przewozów towarów oraz bardzo duży wzrost przewozów pasażerskich. Równoległe niezadowalający stan techniczny infrastruktury kolejowej, ograniczenia przepustowości i remonty trakcji prowadzą do częstych zakłóceń ruchu i ograniczeń operacyjnych pod względem szybkości, długości pociągu i maksymalnego nacisku osi. Ponadto, pociągi osobowe nie są atrakcyjną alternatywą dla prywatnych samochodów ze względu na niedostateczną częstotliwość przejazdów i punktualność, niewystarczające zintegrowanie z innymi środkami transportu oraz trudności w pokonaniu tzw. „ostatniej mili” i dotarciu do celu.

Brak zintegrowanego planowania transportu intermodalnego i transportu morskiego ogranicza wydajność inwestycji w tych sektorach. Zdolność przeładunkowa i liczba terminali intermodalnych do przeładunku towarów jest ograniczona, a cyfryzacja usług intermodalnych nie postępuje w zadowalającym tempie. Dostęp kolejowy do portów morskich w Gdańsku, Gdyni, Szczecinie i Świnoujściu jak również zwiększenie ilości towarów transportowanych z i do portów morskich drogą kolejową są niewystarczające. Terminale transportu intermodalnego także wymagają inwestycji. Konieczne jest zorganizowanie regionalnych centrów logistycznych jak również zwiększenie ilości i poprawy jakości taboru oraz bocznic kolejowych a także doposażenie starszych lokomotyw.

Transport śródlądowy, ze względu na niejednorodną sieć dróg wodnych stanowiącą zbiór różnych jakościowo szlaków żeglownych nie wykorzystuje swojego pełnego potencjału (ok. 0,3 % udziału w przewozie ładunków).

Sektor ten cieszy się wzrostem popularności lotnisk regionalnych. Wymaga on jednak poprawy przepustowości prowadzenia operacji lotniczych oraz poprawy ich skomunikowania z regionalnymi ośrodkami miejskimi.

Dostępność infrastruktury drogowej znacznie się poprawiła od przystąpienia Polski do UE, jednak obszary zmarginalizowane/ peryferyjne nadal są niedostatecznie dostępne. Dotyczy to w szczególności obszarów na granicach poszczególnych województw, względnie w sąsiedztwie granicy państwowej (lądowej i morskiej). Ponadto połączenia nowo wybudowanych autostrad i dróg ekspresowych z siecią dróg drugorzędnych nie są wystarczające, aby zlikwidować izolację tych obszarów. Decyzje inwestycyjne charakteryzują się nierównomiernym rozkładem przestrzennym. Dotyczy to zwłaszcza północnej i wschodniej części kraju.

Na przestrzeni ostatnich 10 lat długość regionalnych i podmiejskich linii autobusowych skróciła się o ponad 50%. Ponadto częstotliwość przejazdów jest często nieodpowiednia, opłaty za bilety postrzegane są jako wysokie, a koordynacja między władzami odpowiedzialnymi za organizację transportu publicznego nie jest optymalna. Zmniejszyła się również liczba kilometrów czynnych linii kolejowych.

W 2018 r. odnotowano w Polsce 75 ofiar śmiertelnych wypadków drogowych na milion mieszkańców. Odsetek zabitych pieszych wynosi 29% i jest znacznie wyższy od średniej unijnej. Główne przyczyny niskiego poziomu bezpieczeństwa na drogach to nadal nadmierne przekraczanie dopuszczalnej prędkości, niedostateczna dbałość o niechronionych użytkowników drogi oraz niedociągnięcia infrastrukturalne.

Działania w latach 2021-2027 będą zgodne z: (1) Wizją konkurencyjnego i zrównoważonego systemu transportu, (2) założeniami Europejskiego Zielonego Ładu; (3) zaleceniem Rady UE z 2020 r. wskazującym na konieczność ukierunkowania inwestycyjnej polityki gospodarczej na transport, w szczególności jego zrównoważony charakter oraz ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (SRT 2030).

Działania będą podjęte na trzech uzupełniających się płaszczyznach: (1) Rozwój lądowej infrastruktury transportowej (punktowej i liniowej) w ramach sieci bazowej i kompleksowej TEN-T oraz poza nią (transport drogowy, szynowy/kolejowy, wodny śródlądowy, morski, lotniczy); (2) Poprawa dostępności transportowej i bezpieczeństwa; (3) Przyspieszenie wprowadzania rozwiązań cyfrowych do polskiego systemu transportowego.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: zwiększenie przepustowości transportowej poprzez uzyskanie efektu sieciowego w ujęciu międzygałęziowym, zapewniającego sprawną obsługę transportową społeczeństwa i gospodarki; zmniejszenie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne; zmniejszenie emisji dwutlenku węgla; poprawa międzygałęziowej dostępności transportowej; poprawa bezpieczeństwa (w tym zmniejszenie liczby wypadków i uszkodzonych); zwiększenie atrakcyjności transportu kolejowego dla pasażerów; wzrost skali przewozów intermodalnych dzięki poprawie atrakcyjności i zdolności przewozowych w transporcie kolejowym; zwiększenie dostępności dla osób o ograniczonej mobilności.

▪ Obszar: cyfryzacja

Mimo rozbudowy i zwiększenia dostępu obywateli do sieci szerokopasmowej w latach 2006-2019 jakość cyfrowej infrastruktury jest niewystarczająca dla potrzeb nowoczesnej gospodarki (ponad 30 p.p. poniżej średniej UE-28). Obecnie jedynie 66% gospodarstw domowych posiada dostęp do łączności o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, a mniej niż 30 % jest objętych siecią gigabitową. Główne przeszkody są związane z uwarunkowaniami geograficznymi wpływającymi na wzrost

kosztów uruchomienia sieci. Największe potrzeby inwestycyjne wykazują obszary wiejskie (20% gospodarstw domowych bez dostępu do stacjonarnego Internetu szerokopasmowego) oraz w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców i miastach średnich (20-100 tys. mieszkańców) (kwestie przepustowości sieci lub jej modernizacji).

Wyzwaniem jest także wdrożenie sieci bezprzewodowego dostępu 5. generacji (5G), która zapewni jakość usług łączności elektronicznej równą jakości usług świadczonych w technologiach przewodowych oraz rozwój Internetu rzeczy czy inteligentnych miast oraz wsi. Inwestycje finansowane ze środków polityki spójności będą miały na celu zapewnienie dostępu do sieci jak największej liczby gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw na terenach, na których nie są przewidziane inwestycje komercyjne ze względu na ich niedochodowość.

Podejmowane działania pro-cyfrowe będą realizować założenia nowej Europejskiej Strategii Cyfrowej przedstawionej w unijnym komunikacie *Shaping Europe's digital future*, zalecenie Rady UE z 2020 r. wskazujące na konieczność ukierunkowania inwestycyjnej polityki gospodarczej na infrastrukturę cyfrową oraz Narodowy Plan Szerokopasmowy.

Działania będą podjęte na następujących płaszczyznach: budowa i modernizacja sieci szerokopasmowej oraz inwestycje umożliwiające gigabitowy dostęp do Internetu dla wszystkich miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego oraz na obszarach gorzej rozwiniętych.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: zapewnienie dostępu do sieci jak największej liczbie gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw na terenach, na których nie są przewidziane inwestycje komercyjne ze względu na ich niedochodowość, zwiększenie odporności wspartych terytoriów na kryzys, ograniczenie wykluczenia społecznego, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej terytoriów objętych wsparciem.

Cel CP4 „Europa o silniejszym wymiarze społecznym”

Streszczenie opisu CP4

- Obszar: rynek pracy, zasoby ludzkie

W kontekście obserwowanego starzenia się społeczeństwa i zmniejszania liczby ludności w wieku produkcyjnym konieczna jest aktywizacja zawodowa przede wszystkim osób długotrwale bezrobotnych i biernych zawodowo oraz włączenie w rynek pracy osób wykluczonych. Skala tego wyzwania jest szczególnie poważna w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich.

Nadal utrzymuje się duża różnica w poziomie aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn (14,4 p.p.). Zjawisko to związane jest przede wszystkim z niższym wiekiem emerytalnym kobiet oraz obowiązkami opieki nad dziećmi, osobami z niepełnosprawnościami i innymi członkami rodziny przy niewystarczająco rozwiniętych usługach społecznych. Potwierdza to rosnący wskaźnik bierności zawodowej kobiet, który w 2018 r. wynosił 6,7% w grupie wiekowej 15–64 lat (wyższy od średniej UE o 2 p.p.).

Wskaźnik zatrudnienia osób starszych jest ciągle jednym z niższych wśród krajów UE. Wyzwaniem jest nadal utrzymanie osób starszych w zatrudnieniu i lepsze wykorzystanie ich doświadczenia. Istnieje potrzeba wsparcia pracodawców w obszarze zarządzania wiekiem i kompetencjami pracowników (np. mentoring), jak również dostosowanie miejsc pracy do potrzeb osób starszych. Niezbędne będą także działania mające na celu zatrzymanie starszych pracowników na rynku pracy i podnoszenie ich kompetencji, w szczególności cyfrowych.

W 2018 r. umowę na czas nieokreślony miało 60,6 % osób zatrudnionych. Udział osób prowadzących działalność na własny rachunek stanowił 17,6 % całkowitego zatrudnienia. Wyzwaniem tutaj jest

zwłaszcza kwestia wymuszonego samozatrudnienia (w 2017 r. 85 tys. samozatrudnionych deklarowało rozpoczęcie działalności z powodu wymogów pracodawcy).

Coraz szybsze zmiany na rynku pracy będą wymuszać na pracownikach umiejętność szybkiego dostosowywania się do zmian i akceptowania zmian jako naturalnego procesu w rozwoju zawodowym.

Udział cudzoziemców w polskim rynku pracy szacuje się na ponad 5%. Ważnym elementem w tworzeniu warunków pracy dla migrantów jest uznawanie ich umiejętności i umożliwianie im pracy w zawodach odpowiadających ich umiejętnościom i doświadczeniu.

Sytuacja kryzysowa wywołana ostatnio przez pandemię kolejnego koronawirusa wskazała na niewystarczające zdolności szybkiego przeprofilowania usług oferowanych przez publiczne służby zatrudnienia (szybkie przejście np. od aktywizacji osób pozostających bez pracy do wsparcia przedsiębiorców i ochrony dotychczasowych miejsc pracy) oraz ścisłej współpracy z pracodawcami. Mechanizmy diagnozowania i prognozowania zapotrzebowania na kompetencje w gospodarce także wymagają wzmocnienia równoległe mechanizmami angażowania partnerów społecznych.

W tym obszarze wsparcia wymagają rozwiązania na rzecz elastycznych formy zatrudnienia oraz pracy w systemie zdalnym (perspektywa krótkoterminowa) jak również rozwiązania z zakresu ochrony pracownika w tym przede wszystkim upowszechniające bardziej trwałych form zatrudnienia (perspektywa długoterminowa).

Działania podejmowane w tym zakresie będą wypełniać zalecenia Rady UE z zakresu poprawy dostępu do zatrudnienia, w szczególności w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, a także biernych zawodowo, zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy oraz modernizacji instytucji rynku pracy oraz założenia krajowej Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego.

Obszar „rynek pracy, zasoby ludzkie” wymaga podjęcia równoległego działania na następujących uzupełniających się płaszczyznach: (1) aktywizacja zawodowa niewykorzystanych zasobów pracy (długotrwale bezrobotni, bierni zawodowo, wykluczeni, kobiety, osoby starsze); (2) stworzenie warunków dla trwałego zatrudnienia osób objętych umowami krótkoterminowymi, pracujących w ramach umów cywilno-prawnych, ubogich pracujących, z niepełnosprawnościami lub o ograniczonej mobilności, jak również odchodzących z rolnictwa; (3) wzmacnianie adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników; (4) budowanie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym; (5) wzmacniania potencjału instytucji rynku pracy i ich pracowników.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: zwiększenie poziomu zatrudnienia osób pracujących z grup znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy; zwiększenie dostępności do miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3; wzmocnienie stosowania zasady równości szans kobiet i mężczyzn poprzez wspieranie pracodawców i pracowników w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć w miejscu pracy; wdrożenie rozwiązań służących lepszemu wykorzystaniu potencjału cudzoziemców, zwiększaniu zdolności administracji publicznej w tym zakresie oraz zwiększeniu integracji cudzoziemców na polskim rynku pracy i w społeczeństwie; poprawa jakości funkcjonowania PSZ oraz systemu ich monitorowania a także wdrożenie nowych instrumentów aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy; podniesienie kompetencji pracowników PSZ oraz zapewnienie im wsparcia w pracy z osobami znajdującymi się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.

- Obszar: edukacja, kształcenie, umiejętności

Najważniejszymi wyzwaniami dla Polski w zakresie edukacji, kształcenia i umiejętności pozostają podnoszenie poziomu umiejętności i kwalifikacji, poprawa dostępności form uczenia się przez całe

życie, oraz lepsze dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy. Równolegle, transformacja cyfrowa i ku zielonej gospodarce wymaga wprowadzenia na większą skalę kształcenia na potrzeby nowoczesnej gospodarki.

Rozwijająca się dynamicznie gospodarka wymaga od osób wchodzących na rynek pracy nie tylko odpowiednich umiejętności praktycznych „szytych na miarę” potrzeb przyszłych pracodawców, ale również gotowości do zmian, elastyczności czy kreatywności oraz chęci uczenia się przez całe życie. Ponadto, edukacja formalna powinna uwzględniać nowe trendy i adaptować je do praktyki szkolnej.

Do 2030 r. może zniknąć ok. 50% obecnie istniejących zawodów na całym świecie by być zastąpionymi takimi, które obecnie nie istnieją. Wiele zawodów ulegnie też komputeryzacji. Konieczna jest zatem zmiana tradycyjnych modeli nauczania przy jednoczesnym włączeniu na większą skalę niż dotąd wykorzystania nowoczesnych technologii. Wagę tego wyzwania uwypukliła w sposób szczególny pandemia COVID-19. Istnieje zatem pilna potrzeba rozwoju niezbędnej infrastruktury, w szczególności sieciowej dla szkół i placówek systemu oświaty umożliwiającej skuteczne wykorzystywanie dostępu do szybkiego szerokopasmowego Internetu oraz dostosowanie i wyposażenie sal lekcyjnych.

Równolegle kolejnym wyzwaniem jest: (1) konieczność podnoszenia kompetencji kadr systemu edukacji (przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, szkoły wyższe), w tym do wykonywania edukacji w systemie on-line oraz podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej systemem edukacji na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym; (2) konieczność zwiększenia i zintensyfikowania działań w zakresie systemowego rozwijania kompetencji cyfrowych wszystkich grup społecznych, w tym w szczególności przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób starszych jako że blisko co piąty mieszkaniec Polski jest wykluczony cyfrowo.

Obok tego problemu współistnieje kwestia edukacji włączającej. Wyzwanie dla wszystkich segmentów i etapów edukacji stanowi zapewnienie wysokiej jakości kształcenia osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi a przede wszystkim poprawa warunków kształcenia uczniów i studentów z niepełnosprawnościami jako że tempo zmian w tej sferze jest niewystarczające. Ponadto liczba uczniów z orzeczeniami odczuwalnie rośnie przy utrzymującym się wysokim wskaźniku uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego a uczęszczających do placówek specjalnych (37% podczas gdy w Europie dotyczy to wyłącznie 2% populacji uczniów). Konieczne jest zatem podjęcie działań, dzięki którym pomimo wzrostu liczby dzieci z orzeczeniami ich edukacja będzie prowadzona w placówkach ogólnodostępnych, a nie specjalnych.

Zaplanowane działania z zakresu edukacji, kształcenia i umiejętności odpowiadać będą na: (1) Zalecenie Rady UE odnoszącym się do równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach, zwiększenia dostępności edukacji przedszkolnej, podniesienia jakości edukacji oraz jej większego powiązania z rynkiem pracy; (2) rekomendacje Skills Agenda for the Europe and the Upskilling Pathways Organizations Recommendation; (3) Digital Agenda for Europe i Green Deal a w wymiarze krajowym: (4) Strategię Rozwoju Kapitału Ludzkiego; (5) Zintegrowaną Strategię Umiejętności 2030 oraz (6) Program Rozwoju Kompetencji Cyfrowych.

Obszar „edukacja, kształcenie, umiejętności” wymaga podjęcia równoległego działania na następujących uzupełniających się płaszczyznach: upowszechnianie i podnoszenie jakości edukacji przedszkolnej; rozwój potencjału szkół do wyposażania uczniów i nauczycieli w pożądane kompetencje; kształtowanie umiejętności cyfrowych społeczeństwa; zapewnienie edukacji włączającej; uatrakcyjnienia kształcenia w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe; rozwoju nowoczesnego szkolnictwa wyższego, upowszechnienia uczenia się przez całe życie.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: poprawa jakości edukacji przedszkolnej; rozwój kompetencji transferowalnych i proinnowacyjnych

uczniów; zwiększenie jakości oferowanych usług edukacyjnych na poziomie wyższym i rozwój kompetencji w obszarach kluczowych dla gospodarki; wzrost internacjonalizacji polskiego sektora szkolnictwa wyższego i nauki; zwiększenie udziału osób dorosłych w kształceniu i podnoszeniu umiejętności; wsparcie uczniów i studentów z niepełnosprawnościami w dostępie do edukacji; poprawa dostępności placówek oświaty; oraz podniesienie poziomu kompetencji cyfrowych społeczeństwa.

▪ Obszar: włączenie i integracja społeczna

Zjawisko to negatywnie oddziałuje na jakość kapitału ludzkiego, ogranicza aktywność, przedsiębiorczość i innowacyjność oraz podnosi koszty funkcjonowania państwa. W szczególności zagrożone nim są rodziny wielodzietne, rodziny z osobami z niepełnosprawnościami, osoby bezrobotne, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej, osoby starsze, osoby opuszczające zakłady karne, osoby bezdomne i osoby z niepełnosprawnościami. Należy przy tym zauważyć, że zmiany klimatu także przyczyniają się do wzrostu zagrożenia ubóstwem, w tym ubóstwa energetycznego powodując przy tym nasilenie się zagrożenia wykluczeniem społecznym dla rosnącej liczby rodzin i gospodarstw domowych.

Wraz z rozwojem kryzysu wywołanego pandemią COVID-19 wzrosła częstotliwość występowania wszystkich wskaźników ubóstwa materialnego. Odnotowano wzrost bezrobocia, w ślad za tym wzrost ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz niedoboru żywności i deprivacji materialnej. Ponadto odnotowuje się spadek ubóstwa dzieci w wymiarze skrajnym relatywnym i ustawowym jednak jest ono wciąż znaczące i wyższe niż w przypadku innych grup wiekowych. Ubóstwo dzieci skutkuje m.in. niedożywieniem, problemami zdrowotnymi, edukacyjnymi, psychologicznymi wpływając na ich przyszłe życie jako osób dorosłych. Równolegle wzrasta poziom ubóstwa wśród osób najstarszych (65+). Warto przy tym podkreślić, że osoby dotknięte ubóstwem mają niejednokrotnie utrudniony dostęp do odpowiednich usług publicznych, co utrudnia poprawę ich sytuacji. Dotyczy także osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i z niepełnosprawnościami.

Wśród osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym pracujących lub poszukujących pracy jest jedynie 28,8% natomiast zatrudnionych – 26,8%. Wyzwaniem zatem będzie aktywizacja osób z niepełnosprawnościami. Gospodarstwa domowe z min. 1 osobą z niepełnosprawnością są bardziej narażone na skrajne ubóstwo. Osobom z tych rodzin należy zatem zapewnić odpowiednie usługi i wsparcie umożliwiające nie tylko integrację społeczną, czy podejmowanie pracy przez osoby z niepełnosprawnościami, ale też uzyskanie wszelkiego potrzebnego wsparcia przez osoby współgospodarujące.

Istotne staje się także włączenie do rynku pracy osób wykluczonych, najbardziej oddalonych od rynku pracy, które nie są gotowe do jej podjęcia (osób biernych zawodowo). Wymaga to równoczesnych działań integracyjnych, pomocy psychologicznej i aktywizacji zawodowej oraz rozwoju ekonomii społecznej.

Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej są nadal niedostatecznie rozwinięte. Problemem jest także brak zintegrowanego podejścia do zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości, przystępnych cenowo i zrównoważonych usług społecznych świadczonych na poziomie społeczności lokalnych.

Warunkiem dla powodzenia przedsięwzięć w zakresie integracji społecznej jest wzmocnienie potencjału instytucji odpowiedzialnych za ten obszar do programowania i wdrażania interwencji. Kryzys wywołany pandemią koronawirusa uwypuklił konieczność wzmocnienia instytucji pomocy społecznej, integracji społecznej (publicznych i prywatnych) i instytucji działających w obszarze ochrony zdrowia, w tym także instytucji odpowiedzialnych za dostarczanie usług społecznych i

zdrowotnych, poprzez podnoszenie bezpieczeństwa epidemicznego w tych instytucjach, zapewnienie środków ochrony osobistej.

Istotną kwestię w zakresie włączenia społecznego stanowi integracja społeczno-gospodarcza obywateli państw trzecich i społeczności marginalizowanych. W Polsce dotyczy to głównie społeczności romskiej.

Działania na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym odpowiadają: (1) Zaleceniom Rady UE odnoszącym się do wspierania zintegrowanych działań na rzecz aktywnego włączenia, wzmocnienia systemu wsparcia rodziny oraz przyśpieszenia procesu deinstytucjonalizacji; (2) Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego; (3) Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego; (4) Programowi Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2030; (5) Krajowemu Programowi Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023. Ekonomia Solidarności Społecznej.

Obszar „włączenie i integracja społeczna” wymaga podjęcia równoległego działania na następujących uzupełniających się płaszczyznach: wspieranie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym; przeciwdziałanie deprywacji materialnej; przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu; wspieranie osób z niepełnosprawnościami w pełnym uczestnictwie we wszystkich aspektach życia; wspieranie aktywnego włączenia społecznego; zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług; zapewnienie dostępu do dóbr kultury; wspierania integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich i społeczności marginalizowanych; oraz wzmocnienie potencjału instytucji opieki społecznej, reintegracji.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: zwiększenie dostępu do usług aktywnej integracji w wymiarze społecznym i zawodowym dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym; zwiększenie liczby pracujących Romów; zmniejszenie skutków ubóstwa wśród dzieci; objęcie wsparciem żywieniowym i energetycznym osób najbardziej potrzebujących; zwiększenie wolumenu usług dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów; zwiększenie liczby miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych; zwiększenie liczby podmiotów ekonomii społecznej realizujących działania pro klimatyczne; rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej oraz wsparcie procesu przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych; włączanie podmiotów ekonomii społecznej w realizację usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej; wzrost współczynnika aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym.

▪ Obszar: ochrona zdrowia

Wyzwania w obszarze ochrony zdrowia to przede wszystkim potrzeba intensyfikacji działań z zakresu zdrowia publicznego, profilaktyki i prewencji chorób, konieczność zwiększania dostępności usług zdrowotnych z uwzględnieniem różnicowań regionalnych, potrzeba wzrostu efektywności i jakości systemu ochrony zdrowia, w tym upowszechniania e-zdrowia oraz niedostateczna liczba kadr medycznych oraz około-medycznych. Kryzys wywołany pandemią COVID-19 uwypuklił konieczność zwiększenia nakładów finansowych na ochronę zdrowia oraz kontynuacji działań długoterminowych wynikających z ram strategicznych, które budują odporność i wydolność systemu w czasach kryzysu.

Wydatki na profilaktyczną opiekę zdrowotną w Polsce wynoszą mniej niż połowa średniej unijnej w ujęciu nominalnym (34 EUR w porównaniu z 89 EUR na osobę). Wzrosła umieralność na raka prostaty, piersi i jelita grubego, co uwydatnia wyzwania związane ze świadczeniem usług w zakresie badań przesiewowych. Wprowadzenie szybkiej ścieżki onkologicznej poprawiło dostęp do wcześniejszego wykrywania i opieki, jednak późna diagnostyka i długi czas oczekiwania na badania diagnostyczne wciąż stanowią problem.

Odsetek osób zgłaszających niezaspokojone potrzeby w zakresie badań medycznych ze względu na koszty, odległość albo czas oczekiwania nieznacznie wzrósł do 4,2 %, czyli poziomu wyraźnie wyższego od unijnej średniej – 2 %. Średni czas oczekiwania na usługi specjalistyczne wynosi 3,4 miesiąca, przy czym najdłuższy średni czas oczekiwania odnotowano w przypadku usług endokrynologicznych (11 miesięcy) i stomatologicznych (8,5 miesiąca). Ponadto, wyzwaniem pozostaje zwiększenie dostępu do niektórych usług zdrowotnych i powiązanych z nimi usług społecznych, w tym w środowisku lokalnym, szczególnie dla osób starszych, ale także dla osób z niepełnosprawnościami.

Aby osiągnąć poziom średniej unijnej, potrzebnych jest dodatkowo prawie 50 000 lekarzy i 100 000 pielęgniarek. Ponadto personel pielęgniarski szybko się starzeje. 60 % wszystkich pielęgniarek jest w wieku 50 lat lub starszym, w tym 27 % pielęgniarek ma więcej niż 60 lat. W dalszym ciągu istnieje także potrzeba kształcenia na poziomie wyższym kadr systemu ochrony zdrowia, szczególnie pielęgniarek i położnych.

Widoczna jest również potrzeba wzmocnienia jakości kształcenia, w tym w szczególności kształcenia praktycznego (symulacyjnego) oraz rozwój kształcenia podyplomowego (w tym specjalizacyjnego). Potrzebne jest także wprowadzanie zachęt finansowych dla nowo wykształconych kadr medycznych (np. w postaci dodatków stażowych), aby absolwenci kierunków medycznych swoją aktywność zawodową wiązali z Polską.

W 2017 r. całkowite wydatki na opiekę zdrowotną w przeliczeniu na osobę wyniosły 1 507 EUR (dostosowane do różnic w sile nabywczej) i były jednymi z najniższych w UE. Świadczenia zdrowotne niefinansowane ze środków publicznych stanowiły 23 % wszystkich wydatków na ochronę zdrowia, a ich udział był wyższy niż średnia UE (16 %). Około 9 % gospodarstw domowych zgłosiło, że w niektórych przypadkach nie były w stanie nabyć przepisanych lub zalecanych leków.

Wyzwaniem pozostaje nadal poprawa efektywności i koordynacja opieki zdrowotnej. Z tego też względu wzmocnienia wymaga potencjał instytucji biorących udział w zarządzaniu systemem zdrowia, w szczególności w zakresie gromadzenia, integracji i wykorzystania danych do prowadzenia polityki zdrowotnej.

Kryzys wywołany pandemią koronawirusa COVID-19 ze zdwojoną siłą podkreślił konieczność zwiększenia i zintensyfikowania inwestycji w sektorze opieki zdrowotnej (a zwłaszcza: infrastruktury IT, nakierowanej na nowoczesne technologie medyczne, sprzętu i aparatury medycznej). Konieczne stało się także wzmocnienie potencjału instytucji sanitarno-epidemiologicznych na poziomie krajowym i regionalnym oraz zapewnienie odpowiednich zapasów zarówno lekarstw i urządzeń medycznych, jak i środków ochrony osobistej personelu medycznego.

Działania z zakresu zdrowia odpowiadają Zaleceniom Rady UE odnoszącym się do poprawy dostępu do wysokiej jakości, zrównoważonych i przystępnych cenowo usług zdrowotnych, promowania aktywnego i zdrowego starzenia się oraz skuteczności i odporności systemu opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej. Realizacja celu polityki spójności CP4 będzie koordynowana z zarządzanym centralnie przez KE Programem dla zdrowia oraz Programem Odbudowy.

Obszar „włączenie i integracja społeczna” wymaga podjęcia równoległego działania na następujących uzupełniających się płaszczyznach: dostęp do wysokiej jakości profilaktyki i usług zdrowotnych; jakości zasobów infrastruktury zdrowia; roli POZ w dostarczaniu usług; nowoczesnych form świadczenia usług medycznych i opiekuńczych; dostępności wysoko wykwalifikowanego personelu medycznego i około-medycznego; deinstytucjonalizacji świadczenia usług zdrowotnych i społecznych; koordynacji usług zdrowotnych z usługami społecznymi; potencjału instytucji zarządzających systemem zdrowia na poziomie krajowym i regionalnym.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: polepszenie stanu zdrowia osób objętych działaniami profilaktycznymi; wzrost jakości systemu zdrowia publicznego; wzrost świadomości społecznej Polaków objętych działaniami promującymi zdrowy styl życia; deinstytucjonalizacja usług zdrowotnych zgodnie ze strategią opracowaną przez Ministerstwo Zdrowia; zwiększenie dostępu do usług rehabilitacyjnych umożliwiających powrót na rynek pracy; wdrażanie standardów dostępności w podmiotach leczniczych; rozwój rozwiązań w zakresie koordynacji opieki zdrowotnej; podnoszenie kompetencji pracowników podmiotów leczniczych; wdrażanie działań pro jakościowych w podmiotach leczniczych; wzmocnienie i rozwój potencjału instytucji systemu ochrony zdrowia; wdrożenie programów rozwojowych na uczelniach kształcących na kierunkach medycznych; utworzenie nowych i wsparcie funkcjonujących centrów symulacji medycznej; umożliwienie nowym osobom uzyskania uprawnienia do wykonywania zawodu lub zadań w systemie opieki zdrowotnej; podnoszenie kwalifikacji pracowników systemu ochrony zdrowia; większa dostępność usług medycznych; poprawa dostępności placówek medycznych.

▪ **Obszar: kultura i turystyka**

Wyzwaniem w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym również z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionów, jest poprawa stanu zabytków i potencjału szlaków kulturowych. Według stanu na 27 maja 2019 r. roku blisko 77 tys. zabytków nieruchomych i ponad 261 tys. zabytków ruchomych zostało wpisanych do rejestru zabytków. Wszystkie obiekty zabytkowe wymagają specjalnych warunków przechowywania i ochrony. Kryzys wywołany pandemią wymógł konieczność działań ratujących miejsca pracy oraz inwestycje w nowy bezpieczny model funkcjonowania obiektów turystycznych i kulturalnych m.in. w oparciu o wykorzystanie nowoczesnych technologii np. do obsługi klientów czy digitalizacji zasobów kultury. Konieczne jest także zwiększenie innowacyjności inwestycji w kulturę i turystykę, współpraca międzysektorowa, m.in. w obszarze kultury, nauki, edukacji, integracji społecznej, rozrywki. Rola integracyjna kultury i turystyki w lokalnych społecznościach powinna być bardziej wykorzystana.

Obszar „kultura i turystyka” wymaga podjęcia równoległego działania na następujących uzupełniających się płaszczyznach: obiekty dziedzictwa kulturowego służące rozwojowi społeczności lokalnych, integracji społecznej; instytucje kultury ważne dla edukacji i aktywności kulturalnej; zabytki ruchome oraz zabytkowe muzealia , itp.; międzysektorowa współpraca w zakresie przemysłów kultury i kreatywnych; obiekty/ miejsca tworzące turystyczne szlaki tematyczne.

W wyniku wsparcia wskazanych powyżej potrzeb, zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów: podniesienie atrakcyjności turystycznej regionów i kraju; wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego mieszkańców; wzrost trwałości inwestycji w kulturę i turystykę; wzmocnienie innowacyjności inwestycji w sektorach kultury i turystyki; współpraca międzysektorowa, m.in. w obszarze kultury, nauki, edukacji, integracji społecznej, rozrywki.

Cel CP5 „Europa bliżej obywateli”

Streszczenie opisu CP5

Działania w ramach CP5 będą wspierały projekty wynikające ze strategii terytorialnych opracowywanych przez władze lokalne przy zastosowaniu zasady partnerstwa i współpracy. Wyzwaniem dla samorządów lokalnych, o mniejszym potencjale instytucjonalnym, jest przygotowanie strategii terytorialnych z wykorzystaniem zaproponowanych dla CP5 instrumentów terytorialnych. Wsparcie CP5 będzie kierowane do samorządów lokalnych na obszarach znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej (OSI wskazanych w strategii krajowej i regionalnych oraz obszarów zdegradowanych) przy realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT), lokalnych inicjatyw kierowanych przez społeczność (RLKS) czy innych

instrumentów terytorialnych (IIT). Działaniami objętymi instrumentami terytorialnymi zostaną objęte zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie, przy czym zgodnie z wymogami rozporządzenia ogólnego na zrównoważony rozwój obszarów miejskich zostanie przeznaczony minimum 6% EFRR (łącznie w CP5 oraz innych CP).

Wsparcie z CP5 będzie przeznaczony na projekty tematyczne – jako elementy strategii terytorialnej lub lokalnej strategii rozwoju – dotyczące czterech zagadnień: ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury; bezpieczeństwo przestrzeni publicznych; ochrona, rozwój i promowanie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych (innych niż Natura 2000) oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych (realizowana w PL na podstawie gminnych programów rewitalizacji). Działaniem parasolowym będzie wspieranie samorządów lokalnych i inicjatyw oddolnych w procesie przygotowywania strategii terytorialnych.

Ponieważ CP5 zakłada realizację projektów za pomocą m.in. ZIT, ich naturalnymi interesariuszami będą – oprócz wymienionych obszarów będących w najtrudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej i przestrzennej – także miejskie obszary funkcjonalne, by rozwiązywać problemy wynikające z niekontrolowanego rozrostu miast i mobilności czy racjonalizować świadczenie usług publicznych.

Obok kontynuacji wsparcia w formule ZIT dla MOF, wdrażany będzie RLKS oraz strategii terytorialne w ramach IIT. Strategie mogą przybierać formę planów działań, koncentrując się na jednym lub kilku problemach rozwojowych istotnych dla danej społeczności lub kompleksowych strategiach rozwoju lokalnego, lub ponadlokalnego. Funkcją takich strategii w odniesieniu do rewitalizacji pełnić będzie gminny program rewitalizacji.

W CP5 wsparcie przyznawane będzie w formie dotacji na projekty lub przedsięwzięcia wynikające ze strategii lub w formie dotacji na realizację strategii lub jej wybranych elementów (np. RLKS).

W przypadku wydzielenia w innych osiach właściwych programów krajowych lub regionalnych wsparcia na realizację działań w ramach określonych strategii, finansowanych w ramach CP1-CP4, forma wsparcia będzie uzależniona od zasad obowiązujących w danym programie.

Oczekiwane rezultaty realizacji CP5 to zwiększenie liczby JST i ich samodzielności w zakresie przygotowywania dokumentów potrzebnych do realizacji projektów; większa liczba inicjatyw oddolnych realizujących projekty w ramach CP5; współpraca samorządów lokalnych i interesariuszy oddolnie inicjujących projekty; poprawa jakości przestrzeni publicznych oraz poprawa bezpieczeństwa i zdolności samorządów lokalnego do współpracy w zakresie polityki bezpieczeństwa oraz reagowania na zagrożenia w przestrzeni publicznej.

Zakres planów ZIT jest uzależniony od potrzeb i potencjałów obszarów objętych tym instrumentem, uzgodnień pomiędzy partnerskimi JST a także od możliwości i celów RPO, z którego ZIT będzie finansowany. Plan powinien być zbieżny z celami wskazanymi w SRW jeśli istnieją takie dokumenty strategiczne przygotowane na poziomie lokalnym.

Interwencja wdrażana w ramach planów działań ZIT w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 w szczególności będzie ukierunkowana na:

- I. Rozwój zrównoważonego transportu publicznego łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny – realizacja projektów dotyczących np. zakupu lub modernizacji taboru na potrzeby czystej komunikacji miejskiej wraz z budową i przebudową niezbędnej infrastruktury na jego potrzeby, rozwój e-usług w obszarze komunikacji miejskiej (np. wprowadzenie zintegrowanych kart miejskich), udogodnienia dla podróży multimodalnych i mobilności pracowników (m.in. budowa systemów „parkuj i jedź”, parkingów rowerowych), realizacja innowacyjnych transportowych systemów informacji i zarządzania ruchem, ograniczenie i uspokajanie ruchu samochodowego w centrach miast, budowa ścieżek rowerowych dla

celów komunikacyjnych (CP 3 – kody interwencji: 066, 069,070 i 072 w zakresie kolei aglomeracyjnej oraz 073, 074 i 076).

- II. Poprawa stanu środowiska przyrodniczego na obszarze funkcjonalnym miasta, szczególnie w zakresie jakości powietrza – realizacja projektów w zakresie gospodarki odpadami i oczyszczania ścieków oraz działania służące ograniczeniu niskiej emisji, w tym wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne (CP 2 – kody interwencji: 035, 036, 037 i 038).
- III. Zwiększenie efektywności energetycznej w obszarze funkcjonalnym – realizacja projektów w zakresie inteligentnych systemów dystrybucji energii, wysokosprawnej kogeneracji, systemów ciepłowniczych, kompleksowej modernizacji energetycznej w budynkach mieszkaniowych, w tym termomodernizacja budynków (CP 2 – kody interwencji: 033 i 034).
- IV. Wsparcie rozwoju kształcenia i szkolenia zawodowego w odpowiedzi na potrzeby i wyzwania rynku pracy w obszarze funkcjonalnym – realizacja projektów z zakresu wsparcia infrastruktury na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz kształcenia osób dorosłych, w tym budowa i rozbudowa oraz wyposażenie w bazę dydaktyczną nowych obiektów, a także przebudowa, adaptacja, modernizacja, wyposażeniu w bazę dydaktyczną już istniejących obiektów, ukierunkowanej na tworzenie i rozwój kształcenia praktycznego w branżach zgodnych z potrzebami rynku pracy w miejskim obszarze funkcjonalnym (CP 4 – kody interwencji: 088).
- V. Planowanie przestrzenne w obszarze funkcjonalnym.